

Scheppingsordeningen (1)

Een wegebbende notie

Begin dit jaar liepen de gemoederen rondom Nashville hoog op. In de verhitte discussies werd nogal eens verwezen naar de zogenaamde scheppingsordeningen, terwijl anderen van mening zijn dat je hierop geen beroep meer kunt doen. Hoe zit dat nu?

Nu munten emotionele (want: kwetsbare) debatten vaak niet uit in exegetische zuiverheid. Bovendien lijkt het tegenwoordig in kerk en theologie, vanwege de grote invloed die de cultuur op de exegese uitoefent, haast een 'gebod' te zijn het in dergelijke kwesties meteen over de boeg van de hermeneutiek te gooien.

Deze bestaat dan – ik chargeer – uit de volgende ontzetsende methodiek: de Schrift zégt A, maar bedóélt B. Iemand noemde dat eens treffend de protestantse verdwyntruc. Is onze hermeneutiek (de wijze waarop wij de Schrift uitleggen) leesbril of toverstaf?

Route

In drie artikelen proberen we een aantal zaken scherper op het netvlies te krijgen. Het is niet de bedoeling de discussie over de Nashville-verklaring over te doen, we stellen in deze bijdragen níet de kwestie homoseksualiteit aan de orde, al vormt een en ander wel een aanleiding om het begrip scheppingsorde te (over)wegen.

Het jaarthema van de Gereformeerde Bond 'Heilig Evangelie, heilig gebod', dat deze en volgende week op de ambtsdragersvergaderingen centraal staat, is uiteraard ook gebaat bij een nadere verheldering van dit begrip. Wat bedoelen we wanneer we een beroep op de scheppingsorde doen? Is ze adequaat, en belangrijker nog, is ze bijbels verantwoord?

Dit eerste artikel probeert het ontstaan en gebruik van het begrip scheppingsorde te beschrijven, terwijl de volgende bijdrage inzoomt op redenen waarom het beroep hierop volgens velen problematisch is geworden. Het slotartikel stelt een aantal schriftplaatsen centraal, met name die passages waarin het Nieuwe Testament teruggrijpt op het Oude Testament. We beperken ons daarin tot de verhouding tussen man en vrouw én het huwelijk. Hoe spreekt de Bijbel hierover? Nog altijd blijft de waarschuwing actueel dat al onze dogmatische overwegingen 'altijd eerst onder het juk van de exegese door moeten' (H. Berkhof).

Een bezwaar zou kunnen zijn dat we hiermee een omgekeerde weg bewandelen. Moeten we immers niet met de Bijbel beginnen? Dat zou inderdaad de voorkeur verdienen. Om de lezer toch eerst iets in te leiden in de complexe en soms verwarrende achtergronden van deze discussies, kiezen we ervoor om te beginnen met enige begripsverhelderingen en daarna bij de Bijbel te rade te gaan. Voordeel van deze benadering is dat de Schrift het laatste woord heeft. Zo hoort het immers ook.

Levensverbanden

Onder scheppingsordeningen (aanvankelijk spraken men over de zogenaamde scheppingsordinantiën) verstond men de levensverbanden waarin God in

schepping en onderhouding van de wereld structuur heeft aangebracht en die Hij ook na de zondeval handhaaft. De (nieuwe) *Christelijke Encyclopedie* wijst erop dat de term voor wat de Nederlandse context betreft afkomstig is uit het zogenaamde neocalvinisme – een term die gemunt werd door critici, maar spoedig een geuzennaam werd.

Met het neocalvinisme wordt de stroming binnen het Nederlandse protestantisme aangeduid waaraan de dogmatici A. Kuyper en H. Bavinck leiding gaven en waaruit bijvoorbeeld de Vrije Universiteit in Amsterdam en de Gereformeerde Kerken in Nederland en Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt zijn ontstaan.

Kuyper stelde dat er ook genade buiten de kerkmuren te vinden is. Ze heeft niet zozeer betrekking op ons eeuwig heil, maar ze bestaat hierin dat er voor de wereld levensverbanden geschapen zijn, waardoor God nog altijd zorgdraagt voor de gevallen wereld en haar bewaart voor verdere doorwerking van verderf als gevolg van de zonde. Abraham 'de Geweldige' noemde dit de Gemeene Gratie, ofwel: de algemene genade van God (hij schreef hier drie dikke delen over). Deze strekte zich heel breed uit, feitelijk over het hele menselijke bestaan, dus niet alleen over huwelijk en gezin, maar ook over school, opvoeding, werk, staat en overheid. Hierin ging hij duidelijk een paar stappen verder dan Calvijn, op wie Kuyper zich graag beriep. Op Calvijn kom ik nog terug, omdat bij hem, en ook vóór hem in de middeleeuwse (rooms-katholieke) theologie, het zogenaamde natuurrecht een belangrijke rol speelde.

Wisselend getijde

In een verhelderend artikel wijzen de dogmatici A. van Egmond en C. van der Kooi erop dat het beroep op de scheppingsordeningen een wisselend getijde kent. Met Kuyper en de zijnen bevinden we ons duidelijk in de periode van vloed. De dogmatische en ethische handboeken in die periode gaan vrijmoedig om met het begrip scheppingsorde.

Dat verandert echter radicaal, om te beginnen in Duitsland, waar in de jaren dertig van de vorige eeuw binnen de lutherse theologie het beroep op scheppingsordeningen feitelijk meewerkt aan de legitimatie (en zelfs sanctionering) van het naziregime. De theoloog Karl Barth doorzag dit scherp en verzette zich fel tegen elke vorm van denken vanuit de schepping, vuurbang om kennis van God te verkrijgen buiten de Zoon om. Bij Barth vallen schepping en verzoening bijna samen.

Na de Tweede Wereldoorlog beleefde het denken in scheppingsordeningen nog even een opleving in Zuid-Afrika, waar men de apartheid ermee wilde rechtvaardigen. Sindsdien is het beroep op de scheppingsorde verdacht, of zelfs (theologisch) »

Ds. C.H. Hogendoorn is predikant van de hervormde gemeente te Katwijk aan Zee.

Volgende week deel 2, met enkele redenen waarom het beroep op de scheppingsorde voor velen problematisch is geworden.

‘verboden’ en bevinden we ons dus in afnemend tij, om niet te zeggen een periode van eb.

Binnen de dogmatiek en ethiek wordt het beroep op scheppingsorde steeds minder of is ze zelfs verdwenen. Een treffende illustratie van dit afnemende tij vond ik bijvoorbeeld hierin dat we in de (zojuist geciteerde) *Christelijke Encyclopedie* een vrij summiere uitleg over de scheppingsorde aantreffen, waarin de auteur zich op de vlakte houdt ten aanzien van de waardering van het begrip, terwijl in de voorloper van deze driedelige encyclopedie (ik raadpleegde de tweede druk van de ‘zesdelige’ uit 1961) de thematiek veel uitvoeriger aan de orde wordt gesteld met een uiteindelijk positief oordeel over de scheppingsordeningen.

Kuitert

Duidelijk laagtij wordt bereikt in het denken en theologiseren van de ethicus H.M. Kuitert. Al vroeg in zijn theologisch werk keert hij zich tegen de gedachte dat we ons wat betreft de ethiek op de schepping zouden kunnen beroepen. Het is niet de geschapen wereld die ons iets mededeelt over God; de wereld is ‘leeg’ en zonder structuur. Het is aan de verlichte mens om met behulp van zijn verstand een orde aan te brengen. Het is dezelfde oud-hoogleraar van de Vrije Universiteit, die vervolgens elke vorm van schriftberoep in de ethiek resoluut afwees. Populair

gezegd: de Bijbel is er voor het verhaal, niet voor de moraal.

Nu moet eerlijkheidshalve worden gezegd dat Kuitert zich terdege én uitvoerig rekenschap geeft van zijn positie, bijvoorbeeld in zijn *Anders gezegd. Een verzameling theologische opstellen voor de welwillende lezer* uit 1970, en later ook in diverse artikelen.

Kuiterts gedachtegoed werkte duidelijk door in de (toenmalige) Gereformeerde Kerken in Nederland. De kerkelijke discussies over de vrouw in het ambt zijn daar een voorbeeld van. K.K. Lim toonde in zijn dissertatie *Het spoor van de vrouw in het ambt* aan dat uiteindelijk de cultuur de doorslag gaf in het openstellen van het ambt voor de vrouw. Hier zijn én de scheppingsorde én het Schriftgezag in het geding.

In de Protestantse Kerk

Inmiddels zijn de Gereformeerde Kerken, met de Evangelisch-Lutherse Kerk en de Nederlandse Hervormde Kerk, opgegaan in de Protestantse Kerk in Nederland. Wie nu zoekt naar de term scheppingsorde in brochures en handreikingen van de Protestantse Kerk over het (homo)huwelijk en relaties, speurt tevergeefs. Zouden we mogen zeggen dat Kuiterts gedachten ook hebben doorgewerkt bij hen die zich nog altijd gereformeerd willen noemen? ■

We leiden uit de Bijbel af dat God orde in de schepping aanbrengt, zoals de afwisseling van dag en nacht, de opeenvolging van de seizoenen.

Scheppingsordeningen (2)

De denkende mens centraal

Volgens velen kunnen we in de discussies over huwelijk en de verhouding tussen man en vrouw geen beroep meer doen op de zogenaamde scheppingsorde. In vroeger tijden gebeurde dat echter volop. Hoe verklaren we dit verschijnsel?

Tekst: ds. C.H. Hogendoorn

Wanneer Calvijn in de *Institutie* schrijft over de schepping, noemt hij haar een schitterend schouwtoneel, een zichtbare afbeelding van Gods heerlijkheid. God toont Zijn majesteit in de ordening van de schepping en de mens ziet er Zijn wijsheid, macht, gerechtigheid en goedheid in. Tegelijk wijst de reformator erop dat er niets is wat niet door de zonde is 'verward, verminkt en besmet'. Toch is er door de zondeval heen iets bewaard van de door God gegeven orde, want Hij geeft de wereld en het menselijk samenleven niet over aan ontbinding en ontwrichting. De schepping openbaart iets van Zijn wil, daarover kende Calvijn geen aarzeling. Uiteraard erkende hij dat het menselijke verstand zo door de zonde is verduisterd dat deze kennis getoetst en gecorrigeerd moet worden. Daarvoor is de Schrift nodig, als een bril, die de mens moet opzetten om de schepping te kunnen 'lezen'.

Verlichting

Tot de Verlichting waren de gedachten zoals Calvijn

ze weergeeft, gemeengoed. Dat veranderde in de achttiende eeuw (voorlopers eind zeventiende eeuw) toen in Europa een stroming op gang kwam die grote nadruk legde op de vermogens van het menselijke verstand. Voortaan stonden niet God en Zijn wereld, maar stond de denkende en onderzoekende mens in het middelpunt. Was bij Calvijn de schepping een groot theater van Góds grootheid en macht, nu stond de verlichte, uit zijn onmondigheid verlost, mens op het toneel.

Anders gezegd: benadrukte Calvijn, en anderen voor hem, de rol van de mens in de schepping als die van ontvankelijkheid, na de Verlichting zijn de rollen radicaal omgedraaid. De verlichte mens benadert de schepping technisch, slechts als een object van onderzoek en vermag in de schepping niet meer de wijsheid te zien waarmee God haar heeft ingericht. In plaats van het ontvangen van zin door de schepping gaan we nu zelf zin verlenen. Jonathan I. Israël noemt dit in zijn vuistdikke *Radical Verlichting* de mechanisering van het wereldbeeld.

Jaar
thema

Heilig Evangelie,
heilig gebod

Kerk en theologie

Kerk en theologie ontkwamen niet aan deze ontwikkeling. Men moet zelfs eerlijk constateren dat ook de theologische bezinning de schepping uit het oog verloor. Er was (en is nog altijd) bijvoorbeeld weinig diep bijbels-theologische doordenking en verwerking van de zogenaamde wijsheidsboeken van het Oude Testament, waarin de schepping en Gods wet en wijsheid in hun onderlinge samenhang uitvoerig aan de orde komen.

Oriëntatie op de schepping leverde binnen het theologische nadenken sowieso spanning op vanwege de zonde. Zou een zelfstandige plaats van de schepping niet op gespannen voet staan met de verwoestende gevolgen van de zondeval? Het gevolg van dit alles was dat men ten slotte alleen de Bijbel overhield, een ontwikkeling die parallel liep met een verschuiving waarbij er meer aandacht kwam voor het individuele: God en de enkele ziel.

Bij de theoloog Karl Barth viel de 'genadeklap': hij ontkende iedere vorm van scheppingsopenbaring, hij liet alles opgaan in de bijzondere openbaring in Christus. In zijn spoor volgden in ons land op dit punt, ieder met eigen accenten, onder anderen de dogmatici Noordmans, Berkhof en Van de Beek. En wanneer ik me niet vergis, zijn er vandaag de dag veel theologen bij wie de schepping niet meer zelfstandig functioneert.

Evolutie

Om het ten slotte nog een klein beetje ingewikkelder te maken: wanneer we hierbij ook de discussie over schepping en evolutie betrekken, wordt de mist en verwarrring nóg groter. Hoe kunnen we ethische richtlijnen aan de schepping ontlenen wanneer deze geen zelfstandigheid meer heeft, of wanneer evolutie ons uitgangspunt is? Dr. A.A.A. Prosman geeft in zijn jongste studie *Gedoofd licht. Christenen tussen schepping en secularisatie* uitvoerig rekenschap van de veranderingen die zich in het denken over de schepping vanwege de secularisatie, juist in kerk en theologie, hebben voltrokken.

Schepping en herschepping

We vatten een en ander kort samen. Hoe stevig staat de bewering dat de schepping ons niets meer te zeggen heeft in verband met de ethiek? Ondanks verzet tegen de gedachte van een ordenend principe van God in de schepping, is de grote rode draad vanaf de Vroege Kerk altijd geweest dat christelijke theologen het verband tussen schepping en het heil fors onderstreepten. De discussie ontstond echter over de vraag hóe die relatie gedacht moest worden. We stellen vast dat er een onlosmakelijk verband is tussen schepping en herschepping. Verder leiden we uit de Bijbel af dat God wel degelijk orde in de schepping aanbrengt. In Genesis 9, na de zondvloed, worden dergelijke ordeningen zelfs

bij name genoemd: de afwisseling van dag en nacht, de opeenvolging van de seizoenen en ook de vruchtbaarheid van mens en dier. Geen weldenkend mens die hieraan tornt door voortaan in de winter te gaan zaaien, of (tenzij vanwege het werk noodzakelijk) dag en nacht om te keren. We zouden dat vreemd vinden. Eerder in Genesis wordt ook het man- en vrouw-zijn tot de orde van Gods schepping gerekend, en ook de instelling van de sabbat. In de wijsheidsboeken van het Oude Testament is er duidelijk sprake van dat God Zich bekendmaakt in de schepping, naast dat Hij van Zich laat horen door de priester en de profeet. Daarbij heeft de schepping niet alleen de status van een 'zijn', maar ze maakt óók Gods wijsheid bekend (G. von Rad). Er zijn wel degelijk, zo stelt dr. Emil Brunner in zijn (vaak niet helemaal begrepen) studie *Das Gebot und die Ordnungen*, door God ordeningen in de schepping gegeven. Zij worden in het geloof gezien en opgemerkt. Bonhoeffer noemde dat mandaten of onderhoudingsordeningen, die God ook na de zondeval in stand houdt om deze wereld te dragen totdat Christus wederkomt.

Andere weg

Nu is het inderdaad waar dat het Nieuwe Testament ons leert dat het schema van deze wereld zal verdwijnen (1 Kor.7:31; Openb.21:5). Er zal immers naar het woord van de Heere Jezus in Gods toekomst geen huwelijk meer zijn (Mark.12:25), in de hemel geen dag en nacht (Openb.21:25) en de apostel Paulus lijkt het gehuwd zijn niet aan te moedigen (1 Kor.7:29), om maar enkele dingen te noemen.

Volgens sommigen vormt dit een duidelijk argument om de scheppingsordeningen sterk te relativiseren. Het is de vraag of we ons er dan niet te snel van afmaken. In deze bedeling houden ze haar kracht, wat het huwelijk betreft zelfs een vernieuwde kracht.

Er is een andere weg denkbaar. We leven niet meer in het ongeschonden begin van de schepping, evenmin in het volmaakte van de herschepping. De Heere Jezus en de apostel Paulus verwijzen echter nadrukkelijk, met name op het punt van het huwelijk en de verhouding tussen man en vrouw, naar de schepping terug. Wat betekenen deze teksten in onze theologische bezinning?

We constateren overigens een merkwaardige dubbelheid: het frappeert dat men in verband met bijvoorbeeld relatievormen binnen en buiten de kerk een beroep op de scheppingsorde resoluut van de hand wijst, terwijl in – om maar een andere actuele kwestie te noemen – het milieuvraagstuk de schepping ineens weer ten tonele wordt gevoerd om te onderstrepen dat er grenzen gesteld moeten worden aan ons gedrag. Een merkwaardige tweeslachtigheid. ■

Ds. C.H. Hogendoorn is predikant van de hervormde gemeente te Katwijk aan Zee.

Volgende week deel 3, het slot van deze serie: hoe de Bijbel spreekt over het huwelijk en de verhouding tussen man en vrouw.

Het huwelijk van man en vrouw is een instelling van God. Het gaat er niet om dat scheiden niet zou mógen, het kán in feite niet.

Scheppingsordeningen (3, slot)

Terug naar het begin

Het Nieuwe Testament verbindt het verlossingswerk van Christus nauw met de terugkeer tot de oorspronkelijke bedoelingen van God bij de schepping. Dat zien we onder andere in Mattheüs 19, een van de bijbelgedeelten waarin een beroep op de scheppingsorde wordt gedaan.

Tekst: ds. C.H. Hogendoorn

In de voorgaande artikelen kwamen diverse dogmatici aan het woord. Uiteraard dient ons theologisch nadenken zich vanzelfsprekend voortdurend te toetsen aan het Woord van God. De relatie tussen dogmatiek en bijbelwetenschap is echter niet altijd

zonder spanning geweest. We houden vast dat een dogmaticus in de eerste plaats een goede exegeet zal moeten zijn.

Nu richten we ons op die bijbelteksten die in de dis-

cussies over de scheppingsorde aan de orde zijn. Daarin moeten we ons uiteraard sterk beperken en we concentreren ons daarom op die schriftgedeelten waarin een al dan niet expliciete verwijzing naar de schepping voorkomt.

Wanneer de toegepaste ethiek voor ons geen bijkomstigheid is, dienen we hier een eerbiedige luisterhouding aan te nemen. Onze drang om over het Woord van God te heersen is sinds de Verlichting immers niet minder, eerder méér geworden – zelfs, wanneer we door Gods genade niet worden vastgehouden, onbeheersbaar.

Het huwelijk

In Mattheüs 19 grijpt de Heere Jezus expliciet terug op de schepping in een door de Farizeeën uitgelokt twistgesprek (19:3). Mag een man van zijn vrouw scheiden? We gaan voorbij aan de echtscheidingsgronden die men in de Joodse traditie ‘uitgevonden’ had; er was voor wat betreft de vraag om welke reden man en vrouw van elkaar scheiden mochten een rekkelijke en een precieze variant.

De Heere Jezus voert de vraagstellers direct terug naar het paradijs (19:4-6): het huwelijk van man en vrouw is een instelling van God. Wanneer men vervolgens met de scheidbrief van Mozes op de proppen komt (19:7), antwoordt de Heiland dat deze noodmaatregel er is vanwege de hardheid van het hart, maar dat dit ‘van het begin’ niet zo is geweest (19:8). De uitdrukking ‘van het begin’ (vgl. Jes.48:16; 63:15; Hab.1:12 etc.) geeft een bijzondere autoriteit aan de woorden van de Heere Jezus. Het gaat er dus niet om dat scheiden niet zou mógen, het kán in feite niet. ‘Echtscheiding is niet zozeer ongeoorloofd, maar veelmeer onmogelijk’ (A.A. van Ruler). Wat God bijeenbrengt, kan door een mens niet gescheiden worden. Uiteraard zien we niet voorbij aan de soms grote nood en gebrokenheid die er in het huwelijk kan zijn. We stellen echter vast: het huwelijk is een werk van GóD.

Wanneer we de weergave van dit gesprek bij de evangelist Markus nagaan, valt ons op dat de Heere Jezus op de vraag van de Farizeeën eerst informeert naar wat Mozes gebóden heeft (10:3). Vervolgens verwijzen de Joodse leiders naar wat Mozes tóégestaan heeft. Zo laten zij zich duidelijk in de kaart kijken. Er is immers verschil tussen het nadrukkelijke gebod en de ruimte die vanwege de ongehoorzaamheid en hardheid van het hart gedoojd werd. De Heere Jezus bagatelliseert eventuele moeilijkheden en zorgen in het huwelijk daarmee niet. ‘Hij zegt niet dat ieder huwelijk in de hemel gesloten is, Hij zegt wel dat het huwelijk uit de hemel is.’ (F.F. Bruce)

Onscheidbaar

Duidelijk wordt nu dat de Heere Jezus bedoelt dat zij die Hem toebehoren, worden teruggebracht tot de oorspronkelijke scheppingsorde. Hierin zijn man en

vrouw zó verenigd dat hun eenheid onscheidbaar is. Daarbij worden de achterdeurtjes in de wet van Mozes gesloten, omdat in Christus de paradijsdeuren weer open gaan. Dit betreft niet alleen de gemeenschap met God, maar geldt ook de terugkeer als man en vrouw tot de eigen bedoeling die God als Schepper met man en vrouw in het paradijs had. Anders gezegd: het verlossingswerk van Christus wordt nauw verbonden met de terugkeer tot de oorspronkelijke bedoelingen van God bij de schepping. Deze constatering lijkt me zeer belangrijk. De Heere Jezus is niet gekomen om de zonde van de zondaars te bevestigen, maar juist om de zondaars weer heel te maken (Heiland!) door hen uit de zonde weg te leiden.

.....

Het vinden van de verlorenen betekent hen in de gemeenschap van de verlostten brengen

.....

De Amerikaanse nieuwtestamenticus Robert A.J. Gagnon maakt in dit verband de treffende opmerking dat Jezus’ hogere ethische standaard altijd samen gaat met een ijverig zoeken naar de verloren schapen van Israël, omdat Hij de verloren schapen een plaats wil geven in de gemeenschap van de verlostten. De aanduiding ‘verlorenen’ houdt een tekortkoming in het morele karakter in, een afdwalen van het pad van de gerechtigheid. Het vinden van de verlorenen betekent hen in de gemeenschap van de verlostten brengen; een gemeenschap die erdoor gekenmerkt wordt dat de leden ervan zich op een geheiligde manier gedragen. Gerechtigheid kan dus niet worden opgeofferd aan de liefde. Andersom ook niet. Op dit punt hebben zowel liberale als conservatieve christenen zich te bekeren.

Man-vrouwverhouding

In 1 Korinthe 11 gaat Paulus in op de verhouding tussen man en vrouw. Ook hier zien we af van een uitgebreide uitleg waarom de apostel deze kwestie nu juist in Korinthe aan de orde stelt, maar wijzen we erop dat hij de gemeente wijst op een duidelijke orde die God aanbrengt: God is het hoofd van Christus, Christus is het Hoofd van de man en de man is het hoofd van de vrouw. Over het begrip ‘hoofd’ is binnen de uitleg van het Nieuwe Testament veelvuldig gediscussieerd, vast staat dat Paulus hier (en ook op andere plaatsen) met hoofd het gezag bedoelt. In vers 8 grijpt de apostel terug op de schepping als hij stelt dat de man het eerst geschapen is, daarna de vrouw. Dat Paulus onmogelijk kan suggereren dat het hoofd-zijn van de man een onbegrensde macht over »

de vrouw betekent, maakt zijn verwijzing naar het hoofd-zijn van Christus over de man duidelijk. In Efeze 5 vult hij dat nog verder in door de mannen op het voorbeeld van Christus' zelfverloochenende liefde te wijzen (5:25). Er is geen sprake van een egoïstisch heersen van de man over de vrouw, integendeel, de man wordt door Gods genade geroepen om Christus' voorbeeld na te volgen in een onzelfzuchtige liefde tot zijn vrouw.

Paulus houdt vast aan de orde uit de schepping, terwijl hij die tegelijkertijd invult vanuit het verlossingswerk van de Heere Jezus. Het is niet zonder reden dat hier door Paulus een woord gebruikt wordt dat de spontane, zelfopofferende liefde betekent: de liefde van de hoogste orde. We zien hier hoe het Evangelie heiligend en heilzaam ingrijpt op de toenmalige cultuur, waarin men als vanzelfsprekend de algemene onderdanigheid van de vrouw erkende. De filosoof Seneca (4 voor Chr. – 65 na Chr.) stelde dat de man als heerser geboren was en de vrouw geschapen om gehoorzaam te zijn. Hoe anders luidt het Evangelie.

Onderscheiden rol

In 1 Korinthe 14 komt de apostel op Gods ordening in de schepping terug wanneer hij ingaat op de onderscheiden rol die mannen en vrouwen in de gemeen-

.....

Het rijke werk van de Heilige Geest stelt de wet en de orde van God niet buiten werking

.....

telijke samenkomsten vervullen. In vers 34 noemt hij de wet die de vrouwen beveelt te zwijgen. Paulus kan daarmee doelen op Genesis 3:16, waar God tegen Eva zegt dat vanwege de zonde de man over de vrouw zal heersen; het kan ook verwijzen naar Genesis 2:18, waar de HEERE God Eva tot een hulp van Adam schept. Het is lastig om hierin een keuze te maken, omdat Paulus – geheel tegen zijn gewoonte in – nalaat een bewuste schriftplaats te noemen (vgl. 9:8-9; 14:21), al lijkt de tweede optie meer aannemelijk. Het maakt voor het betoog niet heel veel uit. Het gaat erom dat Paulus vanuit de orde in de schepping een toepassing zoekt voor de plaats van man en vrouw in de christelijke gemeente. Juist in deze gemeente, waar de Geestesgaven ruimschoots functioneerden (1 Kor.14:1-25), dienen zij zich te voegen naar Gods inzetten bij de schepping. Het rijke werk van de Heilige Geest stelt de wet en de orde van God niet buiten werking. Leven door de Geest is de weg van Zijn goede inzetten gaan. Opvallend is dat de toon van Paulus in dit gedeelte scherp is (vgl. de verzen 35-37), haast streng.

Kennelijk staat er veel op het spel wanneer we nota bene met een beroep op de Heilige Geest de orde van God terzijde stellen.

Niet tijdgebonden

We wijzen ten slotte op 1 Timotheüs 2:9-15, waar de apostel verbiedt de vrouwen onderwijs te geven. Hier neemt Paulus opnieuw zijn vertrekpunt in de schepping als hij in vers 13 refereert aan Genesis 1:27: Adam is eerst gemaakt, daarna Eva. Alhoewel diverse uitleggers geprobeerd hebben Paulus' onderwijzing krachteloos te maken door te wijzen op de specifieke situatie waarin de gemeente van Efeze zich (waarschijnlijk) bevond – namelijk een bepaalde emancipatiebeweging van en door vrouwen, gevoed door de Artemis-cultus – is er geen enkele reden om aan te nemen dat de apostel hier een situatie- of tijdgebonden toepassing van de Genesistekst geeft. Er is niets wat erop wijst dat deze woorden slechts een tijdelijk of contextueel gezag zouden hebben.

Christus, de wet en de schepping

Het is nuttig om, samenvattend, enkele (voorlopige) opmerkingen te maken over de relatie tussen Christus en de schepping. Wanneer we bovenstaande teksten in hun uitleg de revue laten passeren, valt op dat er een sterke verbinding is tussen het werk van Christus en de schepping.

Dat valt ook te verwachten, omdat de Schrift op meerdere plaatsen deze relatie benadrukt. In de proloog van het Johannesevangelie staat dat alle dingen door het Woord zijn gemaakt. In Hebrëeën 1:2 stelt de schrijver dat God de wereld door de Zoon heeft gemaakt. In Efeze 2:9 schrijft Paulus dat God alle dingen door Jezus Christus heeft geschapen en in Kolossenzen 1:16 dat door Christus alle dingen in de hemel en op de aarde geschapen zijn – en door of vanwege Hem bestaan.

In de wijsheidsliteratuur van het Oude Testament wordt duidelijk dat Gods wet en de scheppingsorde nauw aan elkaar verbonden zijn. De Septuaginta (de Griekse vertaling van het Oude Testament) verbindt Gods wet, Zijn wijsheid en Zijn ordeningen nauw met elkaar. We kunnen hierop niet uitvoerig ingaan, hier ligt wel het nodige (en achterstallige) huiswerk in het nadenken over de scheppingsorde.

In de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel belijden we dat 'alle dingen door Hem (dat is Christus) zijn gemaakt'.

Wat heeft dat ons te zeggen? Ik zou voorzichtig deze lijn willen schetsen. In *Creation and Christology* maakt Masanobu Endo duidelijk dat Johannes in zijn proloog de Joodse wijsheidstraditie verbindt met de komst en het werk van de Heere Jezus. Die relatie werd uiteraard al eerder door nieuwtestamentici opgemerkt, maar wordt door de Japanse nieuwtestamenticus op verhelderende en overtuigende wijze uiteengezet en beargumenteerd.

De Heere Jezus Zelf en de apostel Paulus waren zich van deze samenhang bewust (Matt.23:34; Luk.11:49). We kunnen spreken van een Wijsheid-Christologie in het Nieuwe Testament (R.M. Allen). De Heere Jezus vervult de wet van Zijn Vader, in Hem komt de ware bedoeling van de schepping aan het licht, én – zo hebben we gezien – Hij voert de gelovigen heilzaam terug in de door God geschapen orde. Schepping en verlossing worden in Christus nauw verbonden.

Daarom kunnen we niet zeggen dat het grote toekomstperspectief de scheppingsorde buitenspel zet; ofwel: dat vanwege de nieuwe toekomst in Christus de scheppingsordeningen gerelativeerd zouden mogen worden. Het tegendeel is waar. Christus als het vleesgeworden Woord vervult (ook) de door Hem geschapen scheppingsordeningen, voor ons en in ons (Ef.2:10).

Ik zou het zo willen zeggen: juist in de school van Christus kan een beroep worden gedaan op de schepping. Er is, zo stelde dr. W. Schrage in zijn *Ethik des Neuen Testaments*, een onlosmakelijk verband tussen de eschatologie en de ethiek. Hij stelde verder dat de vermaningen bij Paulus niet alleen een actuele (voor toen), maar ook een blijvende

betekenis (voor nu) hebben, een punt dat zelfs Kuitert hem toe moest geven.

Nieuwe gehoorzaamheid

Schepping en herschepping kunnen niet tegen elkaar worden uitgespeeld. Meer nog: in de herschepping zal recht worden gedaan aan de primaire orde die we in de schepping aantreffen. We kunnen dat scheppingsordeningen noemen. Wanneer we beducht zijn voor de negatieve lading die dit begrip in de geschiedenis (soms terecht) gekregen heeft, kunnen we ook wel spreken van basisstructuren, die we vanuit de gemeenschap met Christus des te beter leren kennen. Zo is er ook geen tegenstelling tussen wet en Evangelie. Het is veelbetekenend dat het Nieuwe Testament spreekt over de wet van Christus (Gal.6:2), het nieuwe gebod (Joh.13:34) en de leer van Christus (2 Joh.:9).

De behandeling van de Tien Geboden vindt bij Calvijn plaats tijdens de bespreking van de kennis van Christus de Verlosser, een magistrale, maar vooral bijbelse greep. Het begrip ‘nieuwe gehoorzaamheid’ (doopformulier) is een prachtige omschrijving van de manier waarop het leven dat valt onder het gebod der genade gestalte krijgt, in en door Christus. ■

Ds. C.H. Hogendoorn
is predikant van de
hervormde ge-
meente te Katwijk
aan Zee.